ANALIZA STRATEGICZNEJ NARRACJI ASEAN-u*

THE ANALYSIS OF ASEAN STRATEGIC NARRATIVES

*Agata Domachowska***

— ABSTRAKT —

Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) jest organizacją polityczno-gospodarczą, stawiającą sobie za cel konsekwentne pogłębianie współpracy pomiędzy swymi członkami. Co więcej, nieustannie wzmacnia swoją rolę jako czołowej organizacji międzynarodowej w regionie Azji Południowo-Wschodniej, stając się istotnym partnerem dla wielu aktorów. Podstawowym celem artykułu jest zbadanie, w jaki sposób ASEAN definiuje sam siebie, przy wykorzystaniu strategicznych narracji. Na samym początku wyjaśniono, na czym polega analiza strategicznych narracji. Następnie przy wykorzystaniu owej analizy, sprawdzono, w jaki sposób ASEAN formułuje swą strategiczną narrację. Zrozumienie sposobu kształtowania i budowania narracji jest bowiem niezbędne, aby zrozumieć, jakie są również strategiczne cele organizacji. Artykuł kończy podsumowanie.

Słowa kluczowe: analiza strategicznych narracji, ASEAN, Azja Południowo-Wschodnia, stosunki międzynarodowe

— ABSTRACT —

The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) is an alliance promoting economic and political cooperation by boosting dialogue among its ten members. What is more, ASEAN constantly empowers its role as a leading international organization in the Southeast Asia region. It has also become an important partner for all major actors in the globe. The article aims to present how the ASEAN seeks to define itself through its use of strategic narratives. I begin by defining what the strategic narratives analysis is. Next, by using this analysis, I will examine how ASEAN is building its own narrative. Understanding this strategic narrative is essential in explaining the ASEAN policy too. Finally, I will summarize the article with some conclusions regarding the need for further research.

Keywords: strategic narratives analysis, ASEAN, Southeast Asia, international relations

* Niniejszy artykuł powstał w ramach projektu „Model idealny partnerstwa strategicznego pomiędzy państwem a organizacją międzynarodową”. Został on sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji nr UMO-2013/11/D/HS5/01260 (“SONATA 6”).

** Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Filologiczny.

WPROWADZENIE

Ze względu na nieustannie rosnące znaczenie kontynentu azjatyckiego na świecie wiek XXI nazywany już jest przez wielu badaczy wiekiem Azji. Wynika to głównie ze znaczącego wzrostu gospodarczego Chin. Swą pozycję na arenie międzynarodowej wzmacniają również Indie, które w przyszłości mają stać się najludniejszym państwem na świecie. Niewątpliwie jednak to Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (*The Association of Southeast Asian Nations*, ASEAN) zaczyna odgrywać coraz to ważniejszą rolę w całej Azji Wschodniej. Poprzez stworzenie odpowiednich mechanizmów integracji oraz współpracy udaje mu się sukcesywnie skupiać wokół siebie najważniejsze podmioty działające w regionie.

Podstawowym celem artykułu jest zbadanie, w jaki sposób ASEAN definiuje sam siebie jako aktora, konsekwentnie wzmacniającego swą pozycję na arenie międzynarodowej. Badanie zostanie przeprowadzone przy wykorzystaniu analizy strategicznych narracji (*strategic narratives analysis*).

WOKÓŁ DEFINICJI STRATEGICZNYCH NARRACJI

Pojęcie „narracji” funkcjonuje na płaszczyźnie zarówno politologii, socjologii, psychologii, literaturoznawstwa, kulturoznawstwa, jak i ekonomii. W najprostszym jednak sposób „narrację” można zdefiniować po prostu jako „opis danych wydarzeń” (Miskimmon, O’Loughlin, Roselle, 2015, s. 3). Strategiczne narracje stanowią jeden z rodzajów narzędzi komunikacji, za pomocą których różni aktorzy polityczni starają się stworzyć wspólne rozumienie przeszłości, teraźniejszości oraz przyszłości, z zamiarem osiągnięcia określonych wcześniej przez siebie celów. Tworzone są one poprzez odpowiednie połączenie sekwencji danych wydarzeń, pozornie ze sobą niepołączalnych – w rezultacie powinna powstać jednolita, spójna struktura, czyli właśnie narracja.

Na strategiczną narrację składają się cztery podstawowe elementy: jasność celu, wizja sukcesu, spójność oraz brak rywalizujących z nią ostro innych narracji – narracje innych podmiotów nie mogą być zbyt silne (De Graaf, Dimitriu, Ringsmose, 2015, s. 9–11). Zdaniem L. Freedmana skuteczność danej narracji nie polega na tym, iż odwołuje się ona do wartości czy interesów „widowni”, do której jest kierowana, lecz na tym, czy nie zostanie ona „zdemaskowana” poprzez późniejsze informacje bądź wydarzenia (De Graaf, Dimitriu, Ringsmose, 2015, s. 8).

Istotne jest również dokonanie rozróżnienia pomiędzy terminem „narracja” a „dyskurs”. „Dyskurs” to wyłącznie „suchy materiał komunikacji” (wiedza na temat nauki, prawa, historii, teologii), który aktorzy starają się skutecznie wplatać w tworzoną przez siebie narrację. Zarówno historia, analogie, metafory, symbole, jak i poszczególne obrazy są w stanie nadawać odpowiedniego kształtu narracjom (Miskimmon, O’Loughlin, Roselle, 2013, s. 7). Co więcej, za pomocą dobrze sformułowanej narracji, w odróżnieniu od dyskursu, aktor jest w stanie przeorientować uwagę owej „widowni” w kierunku przyszłości, a dokładnie – obrazu przyszłości, odpowiednio zarysowanego przez aktora.

Podmiot, tworzący daną narrację, znajduje się zawsze w jej centrum. Co więcej, określany jest on następnie właśnie na podstawie stworzonej uprzednio przez siebie własnej prezentacji, ale także na podstawie tego, jak inni go postrzegają, co w konsekwencji prowadzi do stworzenia reputacji danego aktora. Aktorzy tworzą jednocześnie swój wizerunek, ale też innych, poprzez selektywne podkreślanie danych faktów z historii lub działań w celu promowania własnej interpretacji czy też oceny danego wydarzenia. W taki sam sposób także system międzynarodowy tworzony jest równocześnie przez różnych aktorów, na wiele sposobów.

Część badaczy posługuje się terminem „strategiczne narracje” w celu opisanego, w jaki sposób dane państwo pozycjonuje siebie na arenie międzynarodowej oraz jak formułuje swoje cele (Pamment, 2014, s. 50). Wobec tego, żeby móc zrozumieć proces tworzenia strategicznych narracji danego aktora, należy najpierw poznać jego cele strategiczne oraz sposób komunikacji, który jest dla niego właściwy. Aktorzy posługują się różnymi narzędziami komunikacyjnymi, np. perswazją, argumentacją, manipulacją czy siłą. Jednocześnie należy pamiętać, iż strategiczne narracje mogą być tworzone w oparciu zarówno o krótkoterminowe cele, jak i długoterminowe (Miskimmon, O’Loughlin, Roselle, 2013, s. 8). Istnieją bowiem różnego typu narracje. Mogą one dotyczyć podmiotu jako takiego, innych podmiotów (np. państw, organizacji międzynarodowych), całego systemu międzynarodowego, czy też określonego problemu. Na poziomie państw, narracje kształtowane są przez te podmioty, które posiadają wpływ na opinię publiczną – np. elity, dziennikarzy.

Istotą strategicznych narracji jest właśnie możliwość oddziaływania na zachowania innych podmiotów. Natomiast w dłuższej perspektywie ma ona również na celu przekonanie ich do tworzonych przez siebie narracji, które są niezwykle pomocne przy realizacji interesów każdego podmiotu (Miskimmon, O’Loughlin, Roselle, 2013, s. 2). Narracja jest zatem także pewnego rodzaju historią, z którą obywatele danego państwa powinni się utożsamiać. Zwraca na ten jakże istotny

element uwagę Anna-Marie Slaughter: „Narracja jest opowieścią. Narodowa narracja strategiczna musi być opowieścią, którą wszyscy Amerykanie rozumieją i z którą się utożsamiają. Dążymy do tego, aby być narodem, którego słuchają inne narody, na którym polegają i którego starają się naśladować z poczucia szacunku oraz podziwu” (Miskimmon, O’Loughlin, Roselle, 2015, s. 3). Jednocześnie należy podkreślić, że poszczególni aktorzy polityczni mają określone zdolności do tworzenia narracji (jedni większe, inni – mniejsze) – wszyscy oni nie są jednak w stanie tworzyć różnych narracji w każdym czasie. Co więcej, nie są również w stanie zbudować narracji z niczego. Elity kształtują je w sposób przemyślany, w celu wywołania w społeczeństwie danego poczucia czy przekonania (De Graaf, Dimitriu, Ringsmose, 2015, s. 8). Ponadto poprzez posługiwanie się strategicznymi narracjami elity polityczne starają się zarówno usprawiedliwiać, jak i tłumaczyć podejmowane przez nie działania (lub brak działań).

Podsumowując zatem, w celu przeprowadzenia analizy narracji danego podmiotu konieczne jest przede wszystkim znalezienie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jaką historię o sobie opowiada dany podmiot? [analiza narracji o przeszłości, teraźniejszości, przyszłości];
2. Co ta historia mówi o podmiocie? [kreacja tożsamość podmiotu/kreacja wizerunku]; umiejscowienie podmiotu na płaszczyźnie stosunków międzynarodowych];
3. Dlaczego? Po co tworzy taką a nie inną narrację? [cele strategiczne podmiotu];
4. W jaki sposób dany podmiot tworzy swą narrację? [odwoływanie się do historii, wykorzystywanie metafor, analogii, posługiwanie się symbolami → słowa klucze];

Aby znaleźć odpowiedzi na powyższe pytania i sprawdzić, w jaki sposób ASEAN tworzy swą własną strategiczną narrację, niezbędne jest przeprowadzenie analizy tekstów, za pomocą których owa narracja jest kształtowana. W procesie badawczym analizie zostały poddane najważniejsze dokumenty ASEAN-u, w oparciu o które organizacja ta działa. Są to: Deklaracja ASEAN-u, znana także jako Deklaracja z Bangkoku (*ASEAN Declaration/Bangkok Declaration*), Układ o przyjaźni i współpracy w Azji Południowo-Wschodniej (*the Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia*, TAC), Deklaracja o jedności ASEAN-u (*Declaration of ASEAN Concord*), Wizja ASEAN-u 2020 (*the ASEAN Vision 2020*). Deklaracja o jedności ASEAN-u II (*the Declaration of ASEAN Concord II*), Deklaracja z Cebu ws. przyspieszenia powstania Wspólnoty ASEAN-u do 2015 r. (*the Cebu Declara-*

tion on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015), Karta ASEAN-u (*the ASEAN Charter*), Mapa drogowa ws. Wspólnoty ASEAN-u 2009–2015 (*Roadmap for an ASEAN Community 2009–2015*), Deklaracja o ustanowieniu Wspólnoty ASEAN-u (*Declaration on the Establishment of the ASEAN Community*), Wspólne Komunikaty po Spotkaniach Ministrów Spraw Zagranicznych ASEAN-u z lat 2004–2015 (*Joint Communiqué of the ASEAN Foreign Ministers' Meeting*).

ASEAN A WSPÓLNOTA ASEAN-u

Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (*the Association of Southeast Asian Nations*, **ASEAN**) to organizacja polityczno-gospodarcza powstała 8 sierpnia 1967 r. w Bangkoku. Założyło ją pięć państw: Filipiny, Malezja, Tajlandia, Singapur oraz Indonezja, w której stolicy, Dżakarcie, mieści się siedziba organizacji. W kolejnych latach przystępowały do ASEAN-u inne kraje położone w regionie Azji Południowo-Wschodniej, tj. Sułtanat Brunei (1984 r.), Wietnam (1995), Laos (1997), Mjanma (1997) oraz Kambodża (1999). Zatem obecnie organizacja ta liczy łącznie dziesięć państw członkowskich. Możliwe, iż w przyszłości nowymi członkami zostaną Papua-Nowa Gwinea oraz Timor Wschodni. Natomiast o status członka-observatora starają się Bangladesz i Fidżi.

Analizując poszczególne jednostronne dokumenty ASEAN-u, należy stwierdzić, iż podstawowym celem tejże organizacji jest zachowanie pokoju oraz stabilności w regionie. Te warunki muszą zostać spełnione, aby możliwy był szybki rozwój poszczególnych państw, który następnie przełożyłby się na powiększanie dobrobytu społeczeństw. Podstawowe cele organizacji zostały wyszczególnione już w dokumencie powołującym ją do życia – w Deklaracji z Bangkoku:

1. Osiągnięcie wzrostu gospodarczego, rozwoju społecznego oraz kulturowego w regionie dzięki podejmowaniu wspólnych wysiłków w duchu równości,
2. Promocja pokoju i stabilizacji w regionie dzięki poszanowaniu przez wszystkie państwa zasad Karty Narodów Zjednoczonych,
3. Promowanie aktywnej współpracy oraz wzajemnej pomocy w obszarze gospodarki, spraw społecznych, kultury, techniki, nauki i administracji,
4. Udzielanie wzajemnej pomocy w szkoleniach oraz badaniach naukowych,
5. Skuteczniejsza współpraca w obszarze rolnictwa oraz infrastruktury,
6. Promowanie studiów dotyczących Azji Południowo-Wschodniej,

7. Podtrzymywanie bliskiej i pożytecznej współpracy w ramach międzynarodowych oraz regionalnych organizacji kierujących się podobnymi celami (*ASEAN Declaration*, 1967, s. 1–2).

Państwa założycielskie ASEAN-u kierowały się przeświadczeniem, że jedynie działając wspólnie uda się im przeciwstawić zewnętrznym zagrożeniom, które wynikały z toczącego się wówczas konfliktu na Półwyspie Indochińskim (Low, 2004, s. 2). Zapewnienie i utrzymanie pokoju w regionie, narażonym wówczas na zimnowojenną konfrontację, stanowiło najważniejszy cel organizacji. Po dzień dzisiejszy zagwarantowanie długofalowej stabilności w tej właśnie części świata, gdzie wciąż krzyżują się interesy wielu aktorów międzynarodowych, uznawane jest za priorytet polityki ASEAN-u.

Analizując poszczególne dokumenty, należy stwierdzić, iż ASEAN postrzega siebie obecnie przede wszystkim jako podmiot wiodący w regionie, odgrywający istotną rolę w tej części globu. Przekonanie to znajduje swe odzwierciedlenie w terminie **ASEAN Centrality**, ukutym przez samą organizację i konsekwentnie przez nią wykorzystywanym. ASEAN zatem stawia siebie w samym centrum Azji Południowo-Wschodniej i wszystkie podejmowane przez niego działania mają przyczynić się do utrzymania owej centralnej pozycji, która umożliwia organizacji wywieranie wpływu na wydarzenia rozgrywające się w tej części świata. Co więcej, ASEAN, uznający siebie za „siłę napędową” (*driving force*) (*The ASEAN Charter*, 2008, s. 5) regionu, jednocześnie jest świadomy tego, że aby móc w jak najskuteczniejszy sposób pełnić wyznaczoną przez siebie rolę, musi być przede wszystkim silny wewnętrznie. Dlatego też za priorytet stawia on sobie nieustanne wzmacnianie swej wspólnotowości.

Rok 2015 okazał się pod tym względem przełomowy dla ASEAN-u. Organizacji tej udało się bowiem osiągnąć wyznaczony wcześniej cel i ustanowić Wspólnotę ASEAN-u, zakładającą osiągnięcie integracji w wymiarze politycznym, bezpieczeństwa, gospodarczym, społecznym oraz kulturalnym. Decyzja o powołaniu do życia owej Wspólnoty została po raz pierwszy wyrażona w czasie IX Szczytu ASEAN-u (*the ASEAN Summit*) w 2003 r. (*Declaration of ASEAN Concord II*, 2003, s. 3). Początkowo zakładano, iż powstanie ona w 2020 r. Jednak na XII Szczycie (2007 r.) państwa członkowskie uzgodniły wspólnie, że Wspólnota ASEAN-u zostanie powołana do życia już w 2015 r. (*The Cebu Declaration*, 2007, s. 2). Ostatecznie na zakończenie XXVII Szczytu (22 listopad 2015 r.) odbywającego się w stolicy Malezji, w Kuala Lumpur, państwa członkowskie ASEAN-u podpisały deklarację ustanawiającą Wspólnotę ASEAN-u (*Declaration on the Establishment*, 2015).

Opiera się ona na trzech filarach:

1. **Wspólnocie Politycznej i Bezpieczeństwa** (*ASEAN Political and security community*),
2. **Wspólnocie Społeczno-Kulturalnej** (*ASEAN Socio-cultural community*),
3. **Wspólnocie Gospodarczej** (*ASEAN Economic community*).

Należy dodać, że każdy z tychże filarów opiera swoje funkcjonowanie na opracowanym planie działania (*blueprint*), które wraz z Inicjatywą na rzecz Integracji ASEAN-u (*Initiative for ASEAN Integration, IAI*) (*Initiative for ASEAN Integrartion*, 2009) stanowiły Mapę Drogową (*Roadmap for an ASEAN Community 2009-2015*) (*Roadmap for an ASEAN Community*, 2009), wyznaczającą poszczególne cele, jakie powinny zostać osiągnięte, aby Wspólnota ASEAN-u mogła powstać.

STRATEGICZNA NARRACJA ASEAN-u

Stworzenie wspólnoty stanowiło ogromne wyzwanie dla organizacji, mając na względzie specyfikę każdego państwa członkowskiego z osobna. Należy pamiętać, że ASEAN jako całość liczy ponad 600 milionów ludzi (*ASEAN infographics*, 2015) (więcej niż Unia Europejska oraz prawie dwa razy tyle co Stany Zjednoczone), mówiących różnymi językami (w niespełna stumilionowych Filipinach występuje ponad 170 różnych języków oraz dialektów), a także wyznających inne religie (islam, chrześcijaństwo, buddyzm, hinduizm). Co więcej, gospodarki poszczególnych państw różnią się od siebie w sposób znaczący. Dlatego też w literaturze przedmiotu można znaleźć istniejący wciąż podział na państwa bardziej rozwinięte, określane terminem „ASEAN-6” (Indonezja, Tajlandia, Malezja, Singapur, Filipiny, Wietnam), oraz te biedniejsze – „ASEAN-4” (Kambodża, Laos, Mjanma oraz Wietnam). Różnice dzielącą owe dwie grupy najbardziej widać w danych dotyczących wartości produktu krajowego brutto (PKB). Mianowicie sześć największych gospodarek ASEAN-u stanowi łącznie aż 95 proc. całkowitego PKB organizacji (*ASEAN infographics*, 2015). Owe nierówności w stanie gospodarek państw członkowskich przekładają się również na znaczące różnice w takich obszarach jak chociażby: infrastruktura, transport, technologia komunikacyjna czy infrastruktura informatyczna.

ASEAN wdrożył jednak konkretne mechanizmy, mające na celu jak najskuteczniejsze zniwelowanie istniejących różnic pomiędzy krajami członkowskimi, które niewątpliwie stanowiły wyzwanie w budowie przede wszystkim Wspólnoty

Gospodarczej ASEAN-u. W 2000 r. ustanowiono zatem IAI (*Initiative for ASEAN Integration*, 2009), natomiast rok później przyjęto deklarację dotyczącą zniwelowania luki rozwojowej, widocznej między państwami, w celu ustanowienia jeszcze ścisłej integracji w energetyce, transporcie, infrastrukturze, nowoczesnych technologiach czy też w zakresie rozwoju zasobów ludzkich (*Declaration on Narrowing Development Gap for Closer Asean integration*) (*Declaration on Narrowing*, 2001).

W dokumencie *ASEAN Political and Security Community Blueprint* zawarto również zapis mówiący o tym, iż w celu wzmacniania swej wiodącej pozycji w regionie ASEAN powinien inicjować, organizować oraz przeprowadzić konkretnym spotkaniom, a także działaniom (*ASEAN Political-Security Blueprint*, 2009, s. 14–15). Niezwykle istotne jest zatem konsekwentne tworzenie kolejnych sieci powiązań, dzięki którym organizacja będzie zwiększała swą zdolność wpływania na wydarzenia rozgrywające się w Azji Południowo-Wschodniej, a w konsekwencji kształtowała „architekturę” regionu. Do sieci owych powiązań należy zaliczyć:

- **Regionalne Forum ASEAN-u** (*ASEAN Regional Forum, ARF*) – nieformalne forum dialogu, w ramach którego uczestniczy poza państwami członkowskimi ASEAN-u także siedemnaście innych podmiotów, tj. Australia, Bangladesz, Kanada, Chiny, Indie, Japonia, Korea Południowa, Korea Północna, Mongolia, Nowa Zelandia, Pakistan, Papua-Nowa Gwinea, Rosja, Sri Lanka, Timor Wschodni, Stany Zjednoczone oraz Unia Europejska. Z punktu widzenia ASEAN-u ARF stanowi podstawową płaszczyznę współpracy w sprawach bezpieczeństwa w regionie Azji i Pacyfiku (*Declaration of Asean Concord II*, 2003, s. 3). W jej ramach państwa omawiają na bieżąco kwestie dotyczące walki z terroryzmem oraz przestępczością zorganizowaną, pomocy w przypadkach klęsk żywiołowych, bezpieczeństwa morskiego, rozbrojenia i nieprolifracji broni masowego rażenia. Pełni ono zatem również niezwykle ważną rolę w budowaniu pokoju i stabilności w regionie poprzez rozwijanie konstruktywnego dialogu pomiędzy wszystkimi partnerami.
- **Szczyt Wschodnioazjatycki** (*East Asia Summit, EAS*) – forum dialogu w dziedzinie polityki oraz bezpieczeństwa, powstałe na mocy decyzji podjętej w czasie szczytu w stolicy Laosu, Wientian (2004 r.). Natomiast formalnie zaczęło funkcjonować w 2005 r. (*Declaration on the East Asia Summit*, 2005). Oprócz ASEAN-u w jego skład wchodzi jeszcze: Australia, Chiny, Indie, Japonia, Korea Południowa, Nowa Zelandia, Rosja oraz Stany Zjednoczone.

- **ASEAN+3** – mechanizm współpracy współtworzony przez ASEAN, Japonię, Koreę Południową oraz Chiny. Funkcjonuje nieprzerwanie od 1997 r., lecz dopiero w 1999 r. wszystkie strony wyraziły zgodę na zinstytucjonalizowanie wcześniejszych, nieformalnych spotkań, wydając podczas III Szczytu ASEAN+3 w Manili oświadczenie ws. współpracy w Azji Wschodniej (*Joint Statement*, 1999).
- **ASEAN+1** – specjalna formuła spotkań ASEAN-u z następującymi państwami oraz organizacjami: Australią, Kanadą, Stanami Zjednoczonymi, Indiami, Pakistanem, Unią Europejską, Nową Zelandią, Rosją, Chinami, Republiką Korei, Japonią.
- **Spotkania Ministrów Obrony ASEAN+ (ASEAN Defense Ministers' Meeting Plus, ADMM+)** – od 2010 r. odbywają się one z ośmioma Partnerami Dialogowymi (*Dialogue Partner*) ASEAN-u: Australią, Chinami, Japonią, Indiami, Nową Zelandią, Koreą Południową, Rosją oraz Stanami Zjednoczonymi (*About the ASEAN Defence Ministers' Meeting*, 2015). Mają one na celu przede wszystkim wzmocnienie współpracy w zakresie bezpieczeństwa i obrony, co w konsekwencji zapewni stabilizację oraz pokój w regionie.

Należy także podkreślić, iż w celu umocnienia swej wiodącej pozycji w regionie ASEAN skutecznie przekonuje swych partnerów do przyłączenia się również do innych mechanizmów współpracy, które promują wypracowane już wcześniej przez organizację odpowiednie wzorce zachowania w relacjach bilateralnych oraz multilateralnych (*ASEAN as a flag-bearer for regional norms of good conduct*) (*Joint Communiqué*, 2015, s. 3). Przykładem na to jest chociażby Układ o Przyjaźni i Współpracy w Azji Południowo-Wschodniej (*Treaty of Amity and Cooperation, TAC*). Dokument ten, określający formalne reguły funkcjonowania organizacji, przyjęto w 1976 r. Zawarto w nim sześć fundamentalnych zasad, którymi powinno kierować się każde państwo, które zdecyduje się na jego przyjęcie:

1. Wzajemny szacunek do niepodległości, suwerenności, równości, integralności terytorialnej oraz tożsamości narodowej wszystkich narodów,
2. Prawo każdego państwa do swobodnego istnienia – wolnego od zewnętrznej ingerencji, dywersji lub przymusu,
3. Nieinterweniowanie w sprawy wewnętrzne państw,
4. Rozstrzyganie sporów oraz waśni w sposób pokojowy,
5. Odrzucenie użycia siły albo jej groźby,
6. Wzajemna, skuteczna współpraca (*Treaty of Amity*, 1976, s. 2).

Obecnie aż dwadzieścia państw, nie licząc członków ASEAN-u, zdecydowało się na podpisanie owego Układu, m.in. Rosja, Chiny, Francja, Norwegia, Brazylia, Stany Zjednoczone, Turcja, Indie, Pakistan, Japonia, Australia. Należy przy tym podkreślić, że TAC stanowi jedno z kryteriów, które każde państwo chcące brać udział we Wschodnioazjatyckim Szczycie, musi spełnić.

Podobnego rodzaju mechanizmem, wypracowanym w ramach ASEAN-u, a następnie rozszerzonym o możliwość przyłączania się do niego innych państw, jest Układ o Strefie Bezatomowej w Azji Południowo-Wschodniej (*the Treaty on the Southeast Asian Nuclear Weapon-Free Zone, SEANWFZ*), przyjęty 15 grudnia 1995 r. w Bangkoku (wszedł w życie dwa lata później) (*The Treaty on the Southeast Asian Nuclear Weapon-Free Zone, 1995*). Dołączono do niego protokół, otwarty do podpisania przez pięć państw posiadających broń atomową: Chiny, Stany Zjednoczone, Rosję, Francję oraz Wielką Brytanię. Jednak jak do tej pory żadne z tych państw go nie podpisało. Zadeklarowały one jedynie, iż będą szanować przyjęte postanowienia i nie użyją broni jądrowej przeciwko któremukolwiek członkowi ASEAN-u.

Podsumowując, poprzez ustanowienie Wspólnoty ASEAN-u organizacja ta wzmacnia zarówno swą wiodącą pozycję w regionie, jak również wewnętrzną spójność. Pierwszym krokiem ku jej stworzeniu było wzmocnienie **Connectivity** – czyli łączności/powiązań pomiędzy państwami ASEAN-u (*The Master Plan, 2011*). Jak już wspomniano wcześniej, Azja Południowo-Wschodnia nie jest w żadnym wypadku regionem homogenicznym, dlatego też kwestia „łączności” jest niezwykle ważna. ASEAN inicjuje różnego rodzaju projekty mające na celu spajanie państw regionu pomimo tylu dzielących ich różnic. Ponadto, ściślejsze powiązania oraz głębsza współpraca wpływa pozytywnie na rozwój wszystkich państw członkowskich.

Przyjęty *Master Plan of ASEAN Connectivity* (*The Master Plan, 2011, s. 2*) zakłada wzmocnienie łączności w trzech wymiarach: (1) fizycznym (usprawnienie infrastruktury komunikacyjnej, transport oraz energię), (2) instytucjonalnym (wzrost handlu, inwestycji, by umożliwić optymalny wzrost i prosperity) (3) międzyludzkim (rozwój edukacji, zachowanie kultury, promocja turystyki) (*Understanding ASEAN Connectivity, 2015*). Według ASEAN-u „łączność” umacnia jego „centralność”, potwierdzając w ten sposób silną pozycję ASEAN-u jako „siły napędowej kształtującej nieustannie zmieniającą się architekturę regionu” (*driving force in shaping the evolving regional architecture*) (ASEAN 2025, 2015, s. 15). Niewątpliwie jest to wyzwanie dla organizacji, która nie tylko liczy ok. 9% światowej populacji, ale w dodatku jej terytorium obejmuje obszar 4,46 mln km²

(ok. 3% powierzchni globu ziemskiego). W dodatku obszar wodny jest trzy razy większy niż lądowy.

Należy wyszczególnić jeszcze jeden element wpływający na wzmacnianie **ASEAN Centrality** jest nim **ASEAN Way**, czyli specyficzny sposób postępowania ASEAN-u. Jego podstawę stanowi zaufanie istniejące pomiędzy państwami oraz traktowanie się jako równorzędnych partnerów. Ta zasada znajduje również swe odzwierciedlenie w dewizie organizacji, które brzmi: „Jedna Wizja, Jedna Tożsamość, Jedna Wspólnota” (*One Vision, One Identity, One Community*) oraz w hasło „Jedność w różnorodności” (*Unity in diversity*). „ASEAN Way” przede wszystkim zakłada poszukiwanie kompromisu we wszystkich kwestiach, który byłby do zaakceptowania przez każdego członka. Wobec tego często prowadzi się długie, nieoficjalne rozmowy, podczas których szeroko dyskutowane są poszczególne sprawy, w taki sposób, aby każdy z partnerów został odpowiednio poinformowany (Kawamura, 2011, s. 4). Takiego rodzaju mechanizm działania wzmacnia jednocześnie poczucie ducha wspólnoty. Jeśli nie jest możliwe w danym momencie uzgodnienie szczegółów, to dąży się przynajmniej do zawarcia ogólnego porozumienia.

Istnieją także negatywne skutki przyjęcia przez organizację takiego a nie innego sposobu podejmowania decyzji. Zakładając, iż w każdej kwestii musi zostać wcześniej osiągnięty konsensus, w rezultacie może to jednocześnie negatywnie wpływać na funkcjonowanie ASEAN-u, biorąc pod uwagę konieczność zagwarantowania długiego czasu na rozmowy. Zatem żadne głosowania nie są przeprowadzane, ponieważ każdy z członków i tak mógłby z łatwością zablokować jakąkolwiek decyzję. Zdecydowanie wiele czasu potrzebowały państwa członkowskie, aby zawrzeć porozumienie na temat przyjęcia Karty ASEAN-u – dokumentu, nadającego osobowość prawną organizacji i precyzującego normy, którymi powinni się jej członkowie kierować. Weszła ona jednak w życie dopiero w 2008 r., czyli ponad czterdzieści lat od ustanowienia organizacji. Co więcej, ze względu na niemożliwość wypracowania konsensusu (kwestia sporu na Morzu Południowochińskim) w czasie trwania XXI Szczytu ASEAN-u w 2012 r. nie ogłoszono po nim wspólnego stanowiska ASEAN-u. Zdarzyło się to po raz pierwszy od czterdziestu pięciu lat (Hunt, 2012).

Niewątpliwie w swej narracji ASEAN pozycjonuje się jako najważniejszy podmiot w regionie Azji Południowo-Wschodniej, lecz jednocześnie podejmuje działania mające na celu wzmocnienie swej pozycji również w dalszych częściach kontynentu azjatyckiego. Współpracuje z państwami skupionymi wokół Azjatyckiego Dialogu Współpracy (*the Asia Cooperation Dialogue, ACD*), Południowo-

azjatyckiego Stowarzyszenia Współpracy Regionalnej (*South Asia Association for Regional Cooperation*, **SAARC**), Rady Współpracy Zatoki Perskiej (*Persian Gulf Cooperation Council*, **GCC**) czy Szanghajskiej Organizacji Współpracy (**SOW**). Co więcej, ASEAN stara się zawiązywać nie tylko współpracę z poszczególnymi podmiotami w regionie, ale także wzmacniać dialog ze wszystkimi kontynentami. Rozwija zatem relacje z:

- państwami afrykańskimi w ramach Azjatycko-Afrykańskiej Konferencji Organizacji Subregionalnych (*the Asian-African Sub-Regional Organisations Conference*, **AASROC**),
- Ameryką Łacińską poprzez Forum Współpracy Wschodniej Azji i Ameryki Łacińskiej (*The Forum for East Asia-Latin America Cooperation*, **FEALAC**), ale także poprzez kontakty ze Wspólnym Rynkiem Południa (Mercosur) czy Grupą z Rio,
- Europą – Szczyt Europa–Azja (*The Asia–Europe Meeting*, **ASEM**),
- Bliskim Wschodem – Dialog Azja–Bliski Wschód (*Asia–Middle East Dialogue*, **AMED**),
- krajami Azji oraz obrzeży Pacyfiku – Wspólną Gospodarczą Azji i Pacyfiku (*Asia-Pacific Economic Co-operation*, **APEC**).

Ponadto jak wynika z corocznych wspólnych komunikatów przyjmowanych po spotkaniach ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich ASEAN-u, ambicje organizacji wykraczają poza kontynent azjatycki i sukcesywnie dąży ona do tego, aby odgrywać coraz to ważniejszą rolę na szeroko pojętej arenie międzynarodowej. Na bieżąco stara się prezentować swe stanowisko wobec najważniejszych wydarzeń rozgrywających się na świecie. W latach 2004–2015 ASEAN odniósł się w swych oficjalnych oświadczeniach do kwestii Iraku, Afganistanu, Syrii, Libanu, konfliktu izraelsko-palestyńskiego, wydarzeń związanych z „Arabską Wiosną”, konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, katastrofy malezyjskiego samolotu MH–17, rozmów nuklearnych z Iranem czy też poprawy relacji na linii Kuba–Stany Zjednoczone.

Jednocześnie ASEAN podkreśla niezwykle ważną rolę Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) jako głównego forum współpracy wszystkich aktorów działających na arenie międzynarodowej, a także prawa międzynarodowego, którego przestrzeganie stanowi gwarancję dla pokojowego współistnienia państw. Od 2006 r. ASEAN posiada status obserwatora w Zgromadzeniu Ogólnym ONZ, dzięki czemu ma także możliwość odgrywania ważniejszej roli w ramach organizacji. Starając się wzmacniać swą pozycję, aktywnie działał on na rzecz wyboru azjatyckiego kandydata na kolejnego sekretarza generalnego.

W 2004 r., na trzy lata przed kolejnymi wyborami, ASEAN poparł kandydaturę Surakiart Sathirathai, ówczesnego wicepremiera Tajlandii, na to prestiżowe stanowisko (*Chairman's Statement*, 2005, s. 3). Jednocześnie wspierał swe państwa członkowskie w ich działaniach na forum ONZ. Udzielił wsparcia Indonezji, Wietnamowi, Tajlandii, Kambodży, Malezji w dążeniach do uzyskania statusu niestałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ w latach 2007–2008, 2008–2009, 2011–2012, 2013–2014, 2015–2016 (*Joint Communique*, 2006, s. 23).

PODSUMOWNIE

ASEAN definiuje siebie przede wszystkim jako organizację odgrywającą istotną rolę w regionie Azji Południowo-Wschodniej. Pozycjonuje się w roli „siły napędowej”, która ma wpływ na rozwój sytuacji w tej części świata. Starając się utrzymać swą wiodącą pozycję, podejmuje szereg działań mających na celu wzmacnianie swej jedności, pomimo ewidentnych różnic dzielących wszystkie państwa członkowskie. Wzmacnianie wspólnej tożsamości jest niezbędne, aby utrzymać silną pozycję organizacji w regionie. Kamieniem milowym w procesie głębszej integracji było ustanowienie Wspólnoty ASEAN-u, która również ma przyczyniać się do utrzymania pokoju oraz stabilności w Azji Południowo-Wschodniej. Analizując strategiczną narrację organizacji, należy jednak zdecydowanie podkreślić, iż wykazuje ona ambicje odgrywania coraz to ważniejszej roli na arenie międzynarodowej. Z tego względu konsekwentnie formułuje swe stanowisko wobec wszystkich, najważniejszych wydarzeń na świecie, jednocześnie wskazując na konieczność przestrzegania prawa międzynarodowego jako podstawy pokojowego współistnienia narodów.

Dalszych badań wymaga natomiast problem związany z możliwością realizacji celów strategicznych, którymi w swych działaniach kieruje się ASEAN. Aby móc znaleźć odpowiedź na to pytanie, konieczne jest również zbadanie narracji strategicznych najważniejszych aktorów w regionie Azji Południowo-Wschodniej, m.in. Chin, Stanów Zjednoczonych, ale także Japonii czy Korei Południowej. Ponadto, mając na uwadze obecną sytuację, należy przypuszczać, że kwestia wciąż nierozwiązanego sporu na Morzu Południowochińskim mogłaby stanowić swoisty „papierek lakmusowy” w ocenie skuteczności ASEAN-u w realizacji swych celów strategicznych w regionie.

BIBLIOGRAFIA:

- About the ASEAN Defence Ministers' Meeting (ADMM-Plus)*. (2015). Pobrane z: <https://admm.asean.org/index.php/about-admm/about-admm-plus.html>.
- ASEAN 2025: Forging Ahead Together*. (2015). Pobrane z: <http://www.asean.org/storage/2015/12/ASEAN-2025-Forging-Ahead-Together-final.pdf>.
- ASEAN Community 2015: Integration for Whom?*. (2015). „IBON International”, <http://iboninternational.org/sites/ibon/files/resources/IBON%20Policy%20Brief%20on%20ASEAN%20integration.pdf>.
- ASEAN Declaration*. (1967). Pobrane z: <http://cil.nus.edu.sg/rp/pdf/1967%20ASEAN%20Declaration.pdf>.
- ASEAN infographics: population, market, economy*. (2015). Pobrane z: <http://aseanup.com/asean-infographics-population-market-economy/>.
- ASEAN Political-Security Blueprint*. (2009). Pobrane z: <http://www.asean.org/wp-content/uploads/archive/5187-18.pdf>.
- Chairman's Statement of the 10th ASEAN Summit*. (2005). „ASEAN Document Series 2004”, The ASEAN Secretariat, Jakarta.
- Declaration of ASEAN Concord II*. (2003). Pobrane z: <http://www.icnl.org/research/library/files/Transnational/2003Declaration.pdf>.
- Declaration on the East Asia Summit*. (2005). Pobrane z: http://www.asean.org/?static_post=kuala-lumpur-declaration-on-the-east-asia-summit-kuala-lumpur-14-december-2005.
- Declaration on the Establishment of the ASEAN Community*. (2015). Pobrane z: http://www.miti.gov.my/miti/resources/2015_Kuala_Lumpur_Declaration_on_the_Establishment_of_the_ASEAN_Community.pdf.
- De Graaf, B., Dimitriu, G., Ringsmose, J. (2015). Introduction: Shaping societies for war: strategic narratives and public opinion. W: B. De Graaf, G. Dimitriu, J. Ringsmose (red.), *Strategic Narratives, Public Opinion, and War Winning domestic support for the Afghan War*. Nowy Jork: Routledge.
- Declaration on Narrowing Development Gap for Closer ASEAN Iteration*. (2001). Pobrane z: <http://cil.nus.edu.sg/rp/pdf/2001%20Ha%20Noi%20Declaration%20on%20Narrowing%20Development%20Gap%20for%20Closer%20ASEAN%20Integration-pdf.pdf>.
- Hunt L. (2012). *ASEAN Summit Fallout Continues*. „The Diplomat”. Pobrane z: <http://thediplomat.com/2012/07/asean-summit-fallout-continues-on/>.
- Initiative for ASEAN Integrartion (IAI), Strategic Framework and IAI Work Plan 2 (2009–2015)*. (2009). Pobrane z: <http://cil.nus.edu.sg/rp/pdf/2009%20IAI%20Strategic%20Framework%20and%20IAI%20Work%20Plan%202%20%282009-2015%29-pdf.pdf>, odczyt z dn. 16.12.2015.
- Joint Communiqué 47th ASEAN Foreign Ministers' Meeting*. (2015). „ASEAN Document Series 2014”, The ASEAN Secretariat, Jakarta 2015.

- Joint Communique of the 39th ASEAN Ministerial Meeting (AMM)*. (2006). Pobrane z: http://www.asean.org/?static_post=joint-communique-of-the-39th-asean-ministerial-meeting-amm-kuala-lumpur-25-july-2006-3.
- Joint Statement on East Asia Cooperation 28 November 1999*. (1999). Pobrane z: http://www.asean.org/?static_post=joint-statement-on-east-asia-cooperation-28-november-1999.
- Kawamura, K. (2011). Consensus and Democracy in Indonesia: Musyawarah-Mufakat Revisited. *Ide Discussion Paper*, 308. Pobrane z: <http://www.ide.go.jp/English/Publish/Download/Dp/pdf/308.pdf>.
- Low L. (2004). ASEAN Economic Cooperation and Challenges. *Southeast Asia Background Series*, 2.
- Miskimmon A., O'Loughlin B., Roselle L. (2015). *Forging the World: Strategic Narratives and International Relations*, Pobrane z: <http://static1.1.sqspcdn.com/static/f/127762/16079410/1326798495050/Forging+the+World+Working+P>.
- Miskimmon A., O'Loughlin B., Roselle L. (2013). *Strategic Narratives Communication Power and the New World Order*. Nowy Jork: Routledge.
- Pamment J. (2014). Strategic Narratives in US Public Diplomacy: A Critical Geopolitics. *Popular Communication: The International Journal of Media and Culture*, 12/1.
- Roadmap for an ASEAN Community 2009–2015*. (2009). Pobrane z: http://www.asean.org/storage/images/ASEAN_RTK_2014/2_Roadmap_for_ASEAN_Community_20092015.pdf.
- The ASEAN Charter*. (2008). Pobrane z: http://www.asean.org/storage/images/ASEAN_RTK_2014/ASEAN_Charter.pdf.
- The Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015*. (2007). Pobrane z: <http://cil.nus.edu.sg/rp/pdf/2007%20Cebu%20Declaration%20on%20the%20Acceleration%20of%20the%20Establishment%20of%20an%20ASEAN%20Community%20by%202015-pdf.pdf>.
- The Master Plan on ASEAN Connectivity*. (2011). Pobrane z: http://www.asean.org/storage/images/ASEAN_RTK_2014/4_Master_Plan_on_ASEAN_Connectivity.pdf.
- The Treaty on the Southeast Asian Nuclear Weapon-Free Zone*. (1995). Pobrane z: <http://cil.nus.edu.sg/rp/pdf/1995%20Treaty%20on%20the%20Southeast%20Asia%20Nuclear%20Weapon-Free%20Zone-pdf.pdf>.
- Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia*. (1976). Pobrane z: <http://www.icnl.org/research/library/files/Transnational/1976Treaty%20.pdf>.
- Understanding ASEAN Connectivity*. (2015). Pobrane z: http://www.asean.org/storage/images/ASEAN_RTK_2014/5_ASEAN_CONNECTIVITY_Fact_Sheet.pdf.